

(← یوناوالا، ص ۷۲؛ ایوانوف، ۱۹۶۳، همانجا).
جعفر کتابهای دیگری نیز داشته که متن آنها به دست ما
نرسیده است. اسماعیل بن عبدالرسول مجدوع (ص ۱۵۳، ۱۹۰،
۲۸۰) و مصطفی غالب (جعفر بن منصور الیمین، ۱۴۰۴،
مقدمه، ص ۱۳) به این کتابها اشاره کرده‌اند.

منابع: ادریس عمادالدین قرشی، *عیون الاخبار و فنون الآثار فی فضائل
الائمة الاطهار*، ج ۵، چاپ مصطفی غالب، بیروت [؟ ۱۹۷۵]، ج ۶، چاپ
مصطفی غالب، بیروت ۱۴۱۶/۱۹۹۶، ج ۷، چاپ احمد فؤاد ایمن، لندن
۲۰۰۳؛ جعفر بن منصور الیمین، *سرائر و اسرار النطقاء*، چاپ مصطفی
غالب، بیروت ۱۴۰۴ الف؛ همو، *کتاب الکشف*، چاپ مصطفی غالب،
بیروت ۱۴۰۴ ب؛ حسن ابراهیم حسن، *تاریخ الدولة الفاطمیه فی
المغرب، و مصر، و سوریه، و بلاد العرب*، قاهره ۱۹۶۴؛ فرهاد دفتری،
تاریخ و عقاید اسماعیلیه، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران ۱۳۷۵ ش؛
الجامع فی اخبار القرامطة فی الأحساء، الشام، العراق، الیمین، چاپ
سهیل زکار، دمشق: دارحسان، ۱۹۸۷/۱۴۰۷؛ قاضی عبدالجبار بن احمد،
تثبیت دلائل النبوة، چاپ عبدالکریم عثمان، بیروت [؟ ۱۳۸۶/۱۹۶۶]؛
نعمان بن محمد قاضی نعمان، *کتاب افتتاح الدعوة*، بیروت ۱۴۱۶/
۱۹۹۶؛ اسماعیل بن عبدالرسول مجدوع، *فهرسة الكتب و الرسائل*،
چاپ علیقی متزوی، تهران ۱۳۴۴ ش؛ محمد بن مالک یمانی، *کتاب
کشف اسرار الباطنیة و اخبار القرامطة*، در *الجامع فی اخبار
القرامطة فی الأحساء، الشام، العراق، الیمین*، چاپ سهیل زکار، ج ۲،
دمشق: دارحسان، ۱۹۸۷/۱۴۰۷؛

*Et², suppl., fascs. 3-4, Leiden 1981, s.v. "Dj a'far b. Mansūr
Al-Yaman"* (by H.Halm); V. Ivanov, *Ismaili literature: a
bibliographical survey*, Tehran 1963; idem, *Studies in early
Persian Ismailism*, Bombay 1955; Ismail K. Poonawala,
Biobibliography of Ismā'īlī literature, Malibu, Calif. 1977.

۱/ وحید صفری /

جعفر بیگ، دریا سالار (قپودان دریا) و امیر عثمانی. از
اوایل زندگانی وی اطلاعی در دست نیست. نخستین بار، به
مناسبت ترفیع وی به مقام قپودانی و امارت سنجق / ولایت
گلیبولی^{۱*} (گالیپولی^۲)، نام جعفر آقا (یا آنگونه که در فهرست
<خاطرات> مارینو سانوتو^۳ آمده: زفیر آقا^۴) در منابع ذکر شده
است (← جلال زاده، ستون ۲۸ الف؛ د. ا. د. ترک، ذیل
"Câfer Bey"؛ د. اسلام، چاپ دوم، ذیل ماده).

جعفر احتمالاً مسیحی زاده (دوشیرمه^۵) بود و در اندرونی
کاخ عثمانی تربیت یافته بود (د. ا. د. ترک، همانجا). ابتدا به مقام
قاپوآقاسی (حاجب) و سپس به دریا سالاری رسید. تصدی وی
به آیین مقام نه در ۹۱۷ (← سامی، ذیل ماده؛ ثریا، ج ۲،

تألیف جعفر نیست (← همانجا؛ ایوانوف، ۱۹۶۳، همانجا). این
نظر را یوناوالا (ص ۷۴) و هالم (د. اسلام، همانجا) رد کرده‌اند و
یوناوالا (همانجا)، با بررسی نسخه خطی، دلیل این اشتباه
کراوس را توضیح داده است. این کتاب حاوی برخی پیش‌گوئیه‌ها
و علوم غیبی منسوب به امام علی است (یوناوالا، ص ۷۳-۷۴).
در برخی از این پیش‌بینیها، معز فاطمی، مهدی معرفی شده
است (د. اسلام، همانجا).

کتاب الفرائض و حدود الدین یکی دیگر از کتب باقی مانده
از جعفر است، شامل تأویل سوره‌های یوسف، کهف و بخشی از
سوره نور (مجدوع، ص ۱۸۷-۱۸۸). اهمیت این کتاب از آن
روست که مشتمل است بر نسبتنامه عبیدالله مهدی که در نامه
وی به اسماعیلیان یمین ذکر شده است. این نسبتنامه نسب
عبیدالله را به عبدالله بن جعفر می‌رساند (← دفتری، ص ۱۲۸).
کتاب دیگری به نام *تأویل الفرائض* موجود است که مطالب آن
مشابه *الفرائض و حدود الدین* می‌باشد (← ایوانوف، ۱۹۶۳،
ص ۲۲؛ د. اسلام، همانجا). ایوانوف (۱۹۶۳، همانجا) احتمال
داده که این دو کتاب نیز تحریر ابتدایی و نهایی یک کتاب باشند.
در *الرضاع فی الباطن*، کتاب دیگر جعفر، به تأویل باطنی
برخی از احکام شریعت، مانند نماز و روزه و حج، پرداخته شده
است (مجدوع، ص ۱۳۸-۱۳۹). به گفته ایوانوف (۱۹۶۳،
همانجا)، این کتاب به مراتب هفت‌گانه دعوت اسماعیلی
اشاراتی دارد که معمولاً نویسندگان اسماعیلی در باره آن سکوت
کرده‌اند.

کتاب دیگر وی، *کتاب العالم و الغلام*، در باره آداب تعلیم و
تعلیم است. این کتاب را مصطفی غالب در ۱۹۸۳/۱۴۰۳ در
بیروت در مجموعه‌ای به نام *اربع کتب حقانیة* (ص ۱۵-۷۵) به
چاپ رسانده است. ایوانوف و یوناوالا انتساب این کتاب را به
جعفر رد کرده‌اند، چرا که سبک نگارش کتاب (ایوانوف، ۱۹۵۵،
ص ۶۱) و جهان‌بینی و آرای موجود در آن (یوناوالا، همانجا؛
ایوانوف، ۱۹۵۵، همانجا) را قدیم‌تر از زمان جعفر دانسته‌اند. در
گزارشهایی، این کتاب به پدر جعفر نیز نسبت داده شده؛ اما
ایوانوف، با همان ادله، این فرضیه را هم رد کرده است (←
ایوانوف، ۱۹۵۵، همانجا).

کتاب دیگر جعفر، *سیره ابن حوشب*، زندگینامه پدرش است
که ادریس عمادالدین قرشی در *عیون الاخبار* از آن استفاده کرده
است (← ج ۶، ص ۵۱، ج ۷، ص ۳۲۶). متن این کتاب به
صورت مستقل باقی نمانده است.

کتابی به نام *کتاب الادلة* نیز به جعفر منسوب است که این
کتاب معمولاً ضمن رسائل حمیدالدین کرمانی نیز ذکر می‌شود

1. Gelibolu

2. Gallipoli

3. Marino Sanuto, *Diarii*, Venice 1879-1903

4. Zafir Ağâ